

سنجش وضعیت زیست‌پذیری و گردشگری پایدار شهر اردبیل و رابطه بین آنها

حبیب ابراهیم پور^{۱*}، منصور رحمتی^۲، اصغر پاشازاده

*۱- استاد مدیریت دولتی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه محقق اردبیلی، ایران.

۲- دانشیار جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری و روستایی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه محقق اردبیلی، ایران.

۳- دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه محقق اردبیلی، ایران.

*ایمیل نویسنده مسئول: ha.ebrahimpourhm@yahoo.com

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۷/۳۰ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۸/۲۹

چکیده

امروزه زیست‌پذیری به عنوان یکی از راه‌حل‌های مناسب برای رسیدن به توسعه شهری و نهایتاً زمینه‌ای برای رسیدن به پایداری مطرح شده است. یکی از مباحثی که می‌تواند زیست‌پذیری شهری بر آن تاثیرگذار باشد، گردشگری شهری است. اردبیل به عنوان نمونه مطالعاتی این تحقیق، یکی از شهرهای دارای پتانسیل بالای گردشگری است. از این جهت هدف اصلی این پژوهش سنجش وضعیت زیست‌پذیری و گردشگری پایدار شهر اردبیل و رابطه بین آنها می‌باشد. در همین رابطه، این تحقیق از لحاظ روش توصیفی-تحلیلی و از لحاظ هدف کاربردی می‌باشد. داده‌های مورد نیاز به وسیله ابزار پرسشنامه محقق ساخته و از طریق ۳۸۵ شهروند و ۱۰۰ گردشگر جمع‌آوری شده است. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها نیز از آزمون‌های آماری T تک‌نمونه‌ای، T مستقل و همبستگی پیرسون در قالب نرم افزار SPSS استفاده شده است. یافته‌های تحقیق نشان داده است که وضعیت زیست‌پذیری شهر اردبیل و گردشگری آن در حد متوسط است. از نظر ابعاد نیز، بعد اقتصادی در شرایط بدتری نسبت به ابعاد اجتماعی، کالبدی و زیست محیطی قرار دارد و اینکه بین زیست‌پذیری و گردشگری پایدار، رابطه معنادار، هم‌جهت و قوی وجود دارد، یعنی با توسعه و بهبود وضعیت مولفه‌های گردشگری پایدار، شهر اردبیل زیست‌پذیرتر خواهد شد و بر عکس.

کلمات کلیدی

"زیست‌پذیری"، "گردشگری"، "توسعه پایدار"، "شهر اردبیل".

۱- مقدمه

امور روزمره زندگی اما نه به قیمت از دست رفتن محیط زیست و اتلاف منابع. یک شهر برای زیست‌پذیر بودن باید هر دو روی سکه را با هم داشته باشد و در حالی که ابزار سکونت و فعالیت را برای شهروندان فراهم می‌کند از کیفیت محیط زیست و سلامت اجتماع نیز حفاظت به عمل آورد (Evans, 2002: 2-8). یکی از مباحثی که زیست‌پذیری شهری می‌تواند در آن تاثیرگذار باشد، گردشگری شهری است. گردشگری و تفریح عاملی خوب برای به دست آوردن پایداری شهری به ویژه در شهرهای پیچیده کشورهای جهان سوم است. بنابراین گردشگری نه تنها پدیده‌های اجتماعی است، کسب و کاری بزرگ نیز هست (Krippendorff, 1986) که به عنصری مهم و جدایی‌ناپذیر از راهبردهای توسعه تبدیل شده است (Jenkins, 1991: 61). از این رو توسعه و مدیریت گردشگری به گونه‌ای که با محیط سازگار باشد و به افت کیفیت آن نینجامد، عامل اساسی در دستیابی به توسعه پایدار به حساب می‌آید. چراکه گردشگری و محیط زیست وابستگی متقابل دارند. از این رو، توسعه و مدیریت گردشگری به گونه‌ای که با محیط سازگار باشد، عامل اساسی در دستیابی به توسعه پایدار به حساب می‌آید (خطیبی، ۱۳۹۴: ۴). گردشگری باید خود بخشی از محیط‌های طبیعی و فرهنگی و انسانی باشد تا تعادل بین آنها را حفظ کند (Altınay and Husain, 2005: 274). زیرا بخش عظیمی از فعالیت‌های تفریحی به طور مستقیم به منابع طبیعی در مقصد وابسته است (Shale, 2014: 22). بنابراین، منابع طبیعی و فرهنگی و سایر منابع جهانگردی باید برای استفاده دائم در آینده حفظ شوند، و در عین حال منافعی هم برای جامعه داشته باشند (سازمان

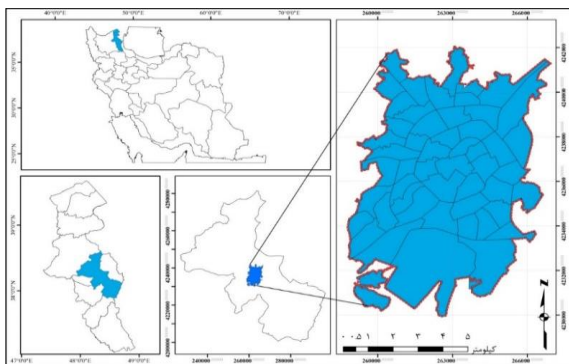
امروزه در پی صنعتی‌شدن، شهری‌شدن و تغییرات جمعیتی؛ پرداختن به تئوری‌های جدید شهری که هر یک با هدف حل مشکلات شهری، بهبود وضعیت کیفی و کمی زندگی شهروندان در شهرها، ارتقاء کیفیت محیط شهر، مدیریت شهر، پیشبرد شهر به سوی مطلوب‌تر شدن و ... مطرح شده‌اند، بیش از پیش مهم است. در همین راستا، زیست‌پذیری شهری یکی از مفاهیم محوری دانش شهرسازی و برنامه‌ریزی شهری است. زیست‌پذیری مفهومی چند بعدی است که گاه با مفاهیم کیفیت زندگی، رفاه و رضایتمندی از شرایط زندگی دارای همپوشانی‌های بسیاری است و جنبه‌های مختلفی نظیر مسائل مادی و غیرمادی را در بر می‌گیرد (صادقو و سجاسی‌قیداری، ۱۳۹۳: ۳۸) و به کیفیت‌هایی محیطی و اجتماعی یک منطقه اشاره دارد که به خوبی توسط ساکنین، کارکنان، مشتریان و دیدارکنندگان قابل درک می‌باشد. این موارد شامل ایمنی و بهداشت (ایمنی ترافیک، امنیت شخصی، بهداشت عمومی) شرایط زیستی محیطی محل (تمیزی، سروصدا، غبارات، کیفیت هوا، کیفیت آب)، کیفیت تعاملات اجتماعی (دلپذیر بودن محل، برابری، احترام، هویت و غرور جامعه) فرصت‌هایی برای تفریح و سرگرمی، زیبایی‌شناسی و وجود منابع منحصربه‌فرد فرهنگی و محیطی (مثلاً ساختارهای تاریخی و شیوه‌های معماری سنتی) می‌باشد. مفهوم زیست‌پذیری همانند سکه‌ای دو روست؛ یکی زندگی و امرار معاش و دیگری پایداری زیست‌محیطی. منظور از زندگی و امرار معاش، دسترسی به شغل و مسکن مناسب با برخورداری از تمام امکانات موردنیاز یک زندگی سالم است؛ به شرطی که آثار مخربی را بر محیط زیست و سلامت اجتماع بر جای نگذارد؛ برخورداری از رفاه فردی و اجتماعی در

توسعه گردشگری کمک می کند و از طرف دیگر گردشگری تأثیری معکوس بر قابلیت زندگی در مناطق شهری دارد.

۲- روش انجام تحقیق

• محدوده مورد مطالعه

قلمروی جغرافیایی تحقیق حاضر، شهر اردبیل است. این شهر به عنوان مرکزیت اداری-سیاسی استان اردبیل در دشتی به همین نام و به صورت شعاعی گسترش یافته است. براساس آخرین آمار ارائه شده از طرف شهرداری، در سال ۱۳۹۸ جمعیت شهر اردبیل ۵۷۰ هزار نفر و مساحت آن بیش از ۶۱۰۰ هکتار گزارش شده است. همچنین براساس آخرین تقسیمات شهری، شهر اردبیل دارای ۵ منطقه، ۵۱ ناحیه و ۱۹۱ محله شهری است (شکل ۱) لازم بذکر است که از شهر اردبیل به عنوان یکی از مهمترین مقاصد گردشگری کشور یاد می شود. از جمله جاذبه های بین المللی و ملی گردشگری شهر اردبیل می توان به بقعه شیخ صفی الدین اردبیلی، جمعه مسجد (مسجد آدینه)، خانه ها و حمام-های تاریخی متعدد، دریاچه شورابیل و رودخانه بالغلی چای اشاره کرد.

شکل ۱- محدوده مورد مطالعه

• روش تحقیق

پژوهش حاضر از نظر ماهیت و روش، توصیفی-تحلیلی و از نظر هدف، کاربردی است. داده های مورد نیاز این تحقیق از طریق اسنادی و میدانی (پرسشنامه) جمع آوری شد. جامعه آماری تحقیق، شهروندان و گردشگران شهر اردبیل بودند که تعداد ۳۸۵ نفر از شهروندان با استفاده از فرمول ریاضی کوکران تعیین حجم شده و به روش تصادفی ساده از آنها داده برداشت شد. همچنین تعداد ۱۰۰ نفر از گردشگران نیز به دلیل نامعین بودن تعداد آنها، به عنوان نمونه آماری دیگر تحقیق و به روش تصادفی ساده مورد بررسی قرار گرفت. ابزار اندازه گیری تحقیق، پرسشنامه محقق ساخته ای بود که برای تعیین روائی آن از نظرات کارشناسی اساتید و متخصصان مرتبط با این موضوع بهره گرفته شد و همچنین برای پایایی پرسشنامه از آزمون آلفای کرونباخ (و نمونه ۳۰ نفری شهروندان) استفاده شد و نتیجه آزمون ۰/۷۹۲ به دست آمد که بیانگر پایایی قابل قبول پرسشنامه تحقیق است. لازم بذکر است که جهت بررسی وضعیت شاخص های زیست پذیری و گردشگری پایدار از آزمون آماری T تک نمونه ای، جهت مقایسه نظرات گردشگران و شهروندان از آزمون T مستقل و جهت بررسی رابطه بین زیست-پذیری و گردشگری پایدار از همبستگی پیرسون در قالب نرم افزار SPSS استفاده شده است.

جهانی جهانگردی، ۱۳۸۴: ۱۷). اصولاً سیاست های گردشگری باید به ارتقای استانداردهای زندگی مردم مناطق مورد بازدید و رفع نیازهای آنان کمک کنند (خطیبی، ۱۳۹۴: ۱۰).

در این راستا، شهر اردبیل به واسطه وجود پتانسیل بالای گردشگری، همه ساله پذیرای تعداد زیادی از گردشگران و مسافران داخلی و خارجی است که بدون شک تعدد گردشگر بر زیست پذیری این شهر اثرگذار بوده است و کیفیت زندگی ساکنان این شهر متاثر ساخته است، در همین خصوص بررسی وضعیت زیست پذیری و گردشگری پایدار شهر اردبیل و رابطه بین آنها ضرورتی اجتناب ناپذیر است. بنابراین این پژوهش تلاشی خواهد بود در جهت پرداختن به این مساله که زیست پذیری و گردشگری پایدار شهر اردبیل در چه وضعیتی قرار دارند و چه رابطه ای بین آنها وجود دارد؟

• پیشینه تحقیق

در خصوص گردشگری پایدار و زیست پذیری شهری و رابطه بین آنها، تحقیقات انگشت شماری انجام شده است که در ادامه به آنها اشاره شده است:

امیری و جانباز قبادی (۱۳۹۵) در مقاله ای تحت عنوان "سنجش و ارزیابی نقش گردشگری در زیست پذیری اجتماعی فرهنگی مطالعه موردی شهر نور"، به این نتیجه دست یافته اند که از ۱۱ مولفه و ۶۴ گویه در شاخص کیفی در ابعاد اجتماعی فرهنگی که مناسب با ساختار شهر نور است انتخاب شده و همچنین نتایج بدست آمده از تحقیقات میدانی و ارزیابی شاخص های مذکور، بیانگر این مطلب است که بیشترین زیست پذیری در مراقبت های پزشکی با میانگین زیست پذیری ۲/۷ در وضعیت متوسط و در رتبه اول قرار دارد و مشارکت و همبستگی با میانگین زیست پذیری ۴/۲ در وضعیت متوسط و در رتبه پنجم قرار گرفته است. حسن زاده (۱۳۹۵) در تحقیقی با عنوان "سنجش و ارزیابی شاخص های موثر برنامه ریزی شهری در زیست پذیری شهری با رویکرد توسعه پایدار (مطالعه موردی: مناطق چهارگانه شهر کرمان)" به این نتیجه دست یافته است که شاخص کالبدی با میانگین ۳/۶ در بین شاخص های زیست پذیری در شرایط مطلوبتری قرار دارد. همچنین منطقه ۲ شهر نسبت به مناطق دیگر شهر از شرایط بهتری برخوردار است. اکبری و همکاران (۱۳۹۸)، در پژوهشی با عنوان "تأثیرات زیست پذیری خیابان بر پایداری گردشگری شهری با روش کمی و مدل سازی معادلات ساختاری"، به این نتیجه دست یافته اند که زیست پذیری خیابان ولیعصر در توسعه گردشگری شهری پایدار تأثیری مثبت و معنی دار می گذارد. همچنین، بر اساس ضرایب بتا مشخص شد که به ترتیب مؤلفه محیط زیست و کالبدی بیشترین تأثیر را در توسعه گردشگری شهری پایدار دارند.

لئو و لین (۲۰۱۷)، در بررسی "زیست پذیری شهری و توسعه گردشگری در چین" به این نتیجه رسیدند که گردشگری با توجه به کیفیت زندگی محلی خنثی نیست. با تغییر نقش شهرهای سنتی و رونق گردشگری شهری در چین، تعامل گردشگری و قابلیت زندگی محلی به طور فزاینده ای برای برنامه های توسعه پایدار مناطق شهری مهم است. از یک طرف قابلیت زندگی شهری و عوامل مرتبط به آن به

جدول ۱- شاخص‌های تحقیق

منابع	شاخص‌ها
اکبری و همکاران، (۱۳۹۸): گل- آمیز و سلطانی (۱۳۹۶): اسماعیل زاده و همکاران، (۱۳۹۰): شاطریان و همکاران (۱۳۹۶) Liu & Lin, 2017; Kozak, 2002; Mason, 2013; Mccrea & Walters, 2012; English Tourist Board, 2010.	اجتماعی-فرهنگی: میزان مشارکت، میزان آموزش، میزان سلامت و بهداشت، میزان عدالت و برابری، میزان امنیت، میزان رضایت گردشگران، میزان مهمانوازی، میزان حفظ هویت محلی، میزان تبادلات فرهنگی. اقتصادی: میزان اشتغال گردشگری، میزان سرمایه گذاری‌ها، میزان درآمد از گردشگری. تکنولوژی / فناوری: میزان تجهیز مکان‌های گردشگری به شبکه ارتباطات نوین، میزان تبلیغات نوین در حوزه گردشگری. مدیریتی / نهادی: وضعیت سیاست‌های کلان توسعه گردشگری؛ میزان دخالت دولت‌های محلی در گردشگری، میزان/تعداد طرح‌ها و برنامه‌های توسعه گردشگری، سطح کیفیت قوانین مدیریتی مرتبط با گردشگری، میزان دسترسی به اطلاعات و نهادهای محلی، میزان ارتباط بین نهادها و سازمان‌ها برای توسعه گردشگری، میزان پایبندی به برنامه-ریزی قانونمندی و آینده نگری گردشگری. زیست محیطی / اکولوژیکی: میزان تنوع زیستی، میزان مصرف انرژی تجدیدپذیر، وضعیت فاضلاب و زباله حاصل از گردشگری، میزان فضای سبز و پارک، وضعیت ترافیک، کیفیت هوا، میزان تغییر کاربری اراضی بر اثر گردشگری، میزان آلودگی صوتی، میزان حفاظت از آثار تاریخی، میزان بهداشت محیط. زیرساختی / کالبدی: وضعیت حمل و نقل، میزان/تعداد اقامتگاه‌ها، میزان/تعداد مراکز پذیرایی، میزان/تعداد پارکینگ‌ها، میزان/تعداد مراکز گردشگری.
بندریاد و احمدی‌نژاد، ۱۳۹۳؛ مجرد، ۱۳۹۶؛ حسن‌زاده، ۱۳۹۵؛ محمدی، ۱۳۹۸؛ امیری و جانباز قبادی، ۱۳۹۵؛ ارادی، ۱۳۹۴؛ علیزاده، ۱۳۹۳ Lee, 2021; Liu & Lin, 2017; Lowe et al, 2013.	اجتماعی: میزان آموزش عمومی؛ میزان هویت؛ میزان همبستگی؛ میزان بهداشت و مراقبت پزشکی؛ میزان تفریحات و اوقات فراغت؛ میزان حس تعلق به مکان؛ میزان مشارکت؛ میزان برابری اجتماعی و سطح امنیت. اقتصادی: میزان کالاهای مصرفی؛ میزان اشتغال و درآمد و وضعیت کمیت و کیفیت مسکن. کالبدی: کیفیت حمل و نقل عمومی؛ میزان تاب آوری شهر؛ میزان دسترسی؛ وضعیت تاسیسات زیربنایی؛ کیفیت شبکه معابر؛ میزان کاربری‌های مختلط و منعطف و سطح تنوع محیطی. زیست محیطی: کیفیت فضای سبز؛ وضعیت محیط طبیعی و آب و هوا؛ میزان نظافت و پسماند؛ وضعیت آلودگی‌ها؛ وضعیت تامین انرژی و وضعیت تامین آب.

۳- نتایج

بر اساس اهداف تحقیق، یافته‌های این مقاله شامل دو بخش است. بخش اول، سنجش وضعیت مولفه‌های زیست‌پذیری شهری و گردشگری پایدار و بخش دوم نیز بررسی میزان همبستگی بین زیست‌پذیری شهری و گردشگری پایدار است، که در ادامه به ترتیب ارائه شده‌اند. در راستای بررسی وضعیت مولفه‌های زیست‌پذیری شهری و گردشگری پایدار، از پرسشنامه طیف لیکرت (خیلی کم=۱ تا خیلی زیاد=۵) استفاده شده است. بدین ترتیب عدد ۳ به عنوان میانگین نظری پاسخ‌ها محسوب می‌شود که در آزمون t تک نمونه‌ای به عنوان میزان قابل قیاس از آن استفاده می‌شود (ارزش تست)، یعنی میانگین به دست آمده را با میانگین نظری تحقیق (۳) مقایسه می‌کنیم. لازم بذکر است که آزمون t تک نمونه‌ای جزو آزمون‌های پارامتریک است. قبل از انجام آزمون، لازم است که نرمال بودن توزیع داده‌های مربوطه مورد بررسی قرار گیرد. معمول‌ترین آزمون نرمالی، آزمون کلموگروف-اسمیرنوف است که در این آزمون کل توزیع با یک توزیع نرمال مقایسه می‌شود. در همین خصوص نتایج آزمون کلموگروف-اسمیرنوف برای مولفه‌های زیست‌پذیری شهری ۰/۵۲۷ (با مقدار آماره ۰/۹۲۸) و برای مولفه‌های گردشگری پایدار ۰/۴۴۳ (با مقدار آماره

۰/۸۹۲) به دست آمده است که نشان دهنده نرمال بودن توزیع داده‌های آنهاست. یعنی اینکه زمینه برای آزمون‌های پارامتریک همچون آزمون t تک نمونه‌ای، t مستقل و ضریب همبستگی پیرسون فراهم است چرا که معیار تصمیم آزمون توزیع نرمال داده‌ها (کولموگروف-اسمیرنوف) برای هر دو مولفه بزرگتر از ۰/۵ است. از همین رو و در ادامه وضعیت مولفه‌های زیست‌پذیری شهری و گردشگری پایدار با استفاده از آزمون t تک نمونه‌ای و رابطه بین آنها با استفاده از ضریب همبستگی پیرسون مورد بررسی قرار گرفته است.

بررسی وضعیت مولفه‌های زیست‌پذیری شهری و گردشگری پایدار

همانگونه که پیش‌تر توضیح داده شد، جامعه آماری این تحقیق شهروندان و گردشگران می‌باشد از همین رو، پیش از بررسی وضعیت مولفه‌های تحقیق، اقدام به مقایسه نظرات دو گروه شهروندان و گردشگران شد تا در صورت تفاوت در میانگین نظرات، یافته‌ها به صورت مجزا ارائه شوند و اگر هم میانگین نظرات تفاوت معناداری نداشت، آزمون‌ها و تحلیل‌ها برای هر دو گروه به صورت ادغام شده و ترکیبی ارائه شود. لازم بذکر است که جهت مقایسه میانگین‌های دو گروه از آزمون t مستقل استفاده شده است (جدول ۲).

جدول ۲- مقایسه میانگین نظرات شهروندان و گردشگران در خصوص زیست‌پذیری و گردشگری پایدار شهر اردبیل

شاخص	جامعه آماری	فراوانی	میانگین	اختلاف میانگین	آماره T	sig
زیست‌پذیری	گردشگران	۱۰۰	۳/۰۸	-۰/۰۹	-۰/۷۶	۰/۵۱۵
	شهروندان	۳۸۵	۲/۹۹			
گردشگری پایدار	گردشگران	۱۰۰	۲/۸۶	-۰/۰۶	۰/۵۱	۰/۷۰۹
	شهروندان	۳۸۵	۲/۹۲			

ماخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۱

تست = $۳ (-۰/۰۹)$ ، معیار تصمیم بزرگتر از ۵ درصد است (۰/۳۱۷). یعنی بین میانگین به دست آمده (۲/۹۱) و میانگین نظری تحقیق یعنی میانگین ۳ یا همان ارزش تست، اختلاف معناداری وجود ندارد (نزدیک متوسط بودن میانگین‌ها).

بررسی رابطه بین زیست‌پذیری و گردشگری پایدار

هدف بعدی تحقیق بررسی رابطه زیست‌پذیری و گردشگری پایدار بود که در این خصوص از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شده است (جدول ۵).

نتایج جدول ۲ بیانگر این امر است که بین میانگین نظرات شهروندان و گردشگران در خصوص زیست‌پذیری و گردشگری پایدار شهر اردبیل اختلاف معناداری وجود ندارد (مقدار آماره کمتر از ۱/۹۶ و معیار تصمیم بیشتر از ۰/۰۵)، فلذا در ادامه تحقیق، نتایج و تحلیل‌ها براساس داده‌های ادغام شده هر دو گروه ارائه می‌شود. از آنجایی که یکی از اهداف مهم این تحقیق بررسی وضعیت مولفه‌های زیست‌پذیری شهری و گردشگری پایدار شهر اردبیل بود در همین خصوص از آزمون t تک نمونه‌ای استفاده شد (جدول شماره ۳ و ۴). نتایج جدول شماره ۳ در خصوص وضعیت ابعاد زیست‌پذیری شهر اردبیل حاکی از این امر است که از ۶ بعد مربوطه، ۴ بعد اجتماعی- فرهنگی، تکنولوژی، کالبدی- زیرساختی و زیست محیطی-اکولوژیکی میانگینی بیشتر از حد متوسط (۳) کسب کرده‌اند و در مقابل ۲ بعد دیگر یعنی مدیریتی-نهادی و اقتصادی میانگینی کمتر از حد متوسط یعنی ۳ را کسب کرده‌اند. در حالت کلی نیز میانگین ۶ بعد با ۳۶ گویه مربوطه برابر با ۳/۰۱ به دست آمده است که بیانگر حد متوسط بودن زیست‌پذیری شهر اردبیل است. در همین خصوص نتایج آزمون t تک نمونه‌ای هم ادعای مطرح شده را تصدیق می‌کند. بگونه‌ای که مقدار آماره t کمتر از ۱/۹۶ (۰/۰۰۹)، اختلاف میانگین ناچیز بین میانگین به دست آمده با ارزش تست = $۳ (-۰/۰۱)$ ، معیار تصمیم بزرگتر از ۵ درصد است (۰/۹۵۷). یعنی بین میانگین به دست آمده (۳/۰۱) و میانگین نظری تحقیق یعنی میانگین ۳ یا همان ارزش تست، اختلاف معناداری وجود ندارد (متوسط بودن میانگین‌ها). نتایج جدول شماره ۴ در خصوص وضعیت گردشگری پایدار شهر اردبیل حاکی از این امر است که از ۴ بعد مربوطه، ۳ بعد اجتماعی، کالبدی و زیست محیطی میانگینی بیشتر از حد متوسط (۳) کسب کرده‌اند و در مقابل بعد دیگر یعنی بعد اقتصادی میانگینی کمتر از حد متوسط یعنی ۳ را کسب کرده است (۱/۶۹). در حالت کلی نیز میانگین ۴ بعد با ۲۵ گویه مربوطه برابر با ۲/۹۱ به دست آمده است که بیانگر پایین تر از حد متوسط بودن وضعیت گردشگری پایدار شهر اردبیل است. در همین خصوص نتایج آزمون t تک نمونه‌ای هم ادعای مطرح شده را تصدیق می‌کند. بگونه‌ای که مقدار آماره t کمتر از ۱/۹۶ (۰/۰۴)، اختلاف میانگین ناچیز بین میانگین به دست آمده با ارزش

جدول ۳- ارزیابی وضعیت مولفه‌های زیست‌پذیری شهر اردبیل

R	مولفه‌ها	گویه‌ها	میانگین گویه‌ها	میانگین مولفه‌ها	ارزش تست = ۳		
					معیار تصمیم sig	مقدار آماره T	اختلاف میانگین
۱	اجتماعی- فرهنگی	مشارکت میزان	۳/۲۸	۳/۲۸	۰/۰۰۰	۴/۶۱	۰/۲۸
		امنیت میزان	۳/۷۲				
		آموزش میزان	۳/۸۹				
		سلامت و بهداشت میزان	۳/۲۳				
		عدالت و برابری میزان	۲/۴۶				
		گردشگران رضایت میزان	۲/۶۱				
		فرهنگی تبادلات میزان	۳/۱۴				
		مهمانوازی میزان	۳/۹۷				
۲	اقتصادی	گردشگری از درآمد میزان	۱/۶۴	۱/۸۸	۰/۰۰۰	۲۹/۰۵	-۱/۱۲
		سرمایه گذاری‌ها میزان	۱/۷۹				
		اشتغال گردشگری میزان	۲/۲۳				
۳	تکنولوژی /فناوری	شبکه به گردشگری مکان‌های تجهیز میزان نوین ارتباطات	۳/۵۶	۳/۵۹	۰/۰۰۰	۸/۴۲	۰/۵۹
		تبلیغات نوین در حوزه گردشگری میزان	۳/۶۳				
۴	زیرساختی /کالبدی	نقل و حمل وضعیت	۳/۱۷	۳/۳۷	۰/۰۰۰	۳/۳۷	۰/۳۷
		میزان/تعداد اقامتگاه‌ها	۳/۵۱				
		میزان/تعداد مراکز پذیرایی	۳/۷۴				
		میزان/تعداد پارکینگ‌ها	۲/۸۸				
۵	زیست محیطی /اکولوژیکی	میزان/تعداد مراکز گردشگری	۳/۵۹	۳/۱۳	۰/۱۲۹	۱/۷۶	۰/۱۳
		زیستی تنوع میزان	۳/۴۱				
		انرژی تجدیدپذیر مصرف میزان	۳/۱۷				
		گردشگری از حاصل زباله و فاضلاب وضعیت (معکوس)	۳/۰۹				
		سبز و پارک سطح فضای	۳/۵۲				
		ترافیک (معکوس) وضعیت	۲/۸۱				
		هوا کیفیت	۳/۵۵				
		گردشگری اثر بر اراضی کاربری تغییر میزان (معکوس)	۳/۱۷				
		صوتی (معکوس) وضعیت آلودگی	۲/۷۶				
		کیفیت بهداشت محیط	۲/۵۹				
تاریخی آثار از حفاظت میزان	۳/۲۷						
۶	مدیریتی /نهادی	گردشگری در محلی دولت‌های میزان دخالت	۲/۸۱	۲/۸۹	۰/۰۶۸	-۱/۲۶	-۰/۱۱
		توسعه برنامه‌های و طرح‌ها میزان/تعداد گردشگری	۲/۸۶				
		گردشگری با مرتبط مدیریتی قوانین کیفیت	۲/۷۴				
		گردشگری توسعه کلان وضعیت سیاست‌های	۳/۵۷				
		محلی نهادهای و به اطلاعات دسترسی میزان	۲/۸۲				
		آینده قانونمندی و پایبندی به برنامه‌ریزی میزان نگری گردشگری	۲/۸۴				
		برای سازمان‌ها و نهادها بین ارتباط میزان گردشگری توسعه	۲/۷۵				
مجموع			۳/۰۱	۰/۰۰۹	۰/۰۱	۰/۹۵۷	

ماخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۱

جدول ۴- ارزیابی وضعیت مولفه‌های گردشگری پایدار شهر اردبیل

R	مولفه‌ها	گویه‌ها	میانگین گویه‌ها	میانگین مولفه‌ها	ارزش تست = ۳		
					معیار تصمیم sig	مقدار آماره T	اختلاف میانگین
۱	اجتماعی	میزان آموزش عمومی	۳/۶۱	۳/۲۶	۰/۲۶	۴/۵۱	۰/۰۰۰
		میزان هویت	۳/۱۸				
		میزان همبستگی	۳/۵۷				
		میزان بهداشت و مراقبت پزشکی	۳/۲۳				
		میزان تفریحات و اوقات فراغت	۳/۵۴				
		میزان حس تعلق به مکان	۳/۶۰				
		میزان مشارکت	۳/۰۳				
		میزان امنیت	۳/۲۵				
		میزان برابری اجتماعی	۲/۳۳				
۲	اقتصادی	میزان اشتغال و درآمد	۲/۸۶	۱/۹۶	-۱/۰۴	-۱۱/۰۲	۰/۰۰۰
		میزان کالاهای مصرفی	۱/۵۴				
		وضعیت کمیت و کیفیت مسکن	۱/۵۱				
۳	کالبدی	کیفیت حمل و نقل عمومی	۳/۱۷	۳/۲۴	۰/۲۴	۴/۴۳	۰/۰۰۰
		میزان تاب آوری شهر	۳/۶۴				
		وضعیت تاسیسات زیربنایی	۳/۰۹				
		کیفیت شبکه معابر	۲/۹۳				
		میزان کاربری های مختلط و منعطف	۲/۹۸				
		میزان تنوع محیطی	۳/۶۹				
		میزان دسترسی‌ها	۳/۱۷				
۴	زیست محیطی	کیفیت فضای سبز	۳/۵۵	۳/۱۷	۰/۱۷	۳/۰۲	۰/۰۰۹
		وضعیت محیط طبیعی و آب و هوا	۳/۶۳				
		وضعیت آلودگی‌ها (معکوس)	۲/۷۵				
		وضعیت نظافت و پاکیزگی	۳/۴۰				
		وضعیت تامین انرژی	۳/۲۱				
		وضعیت تامین آب	۲/۴۵				
		مجموع	۲/۹۱		-۰/۰۹	-۱/۰۴	۰/۳۱۷

ماخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۱

آن به مراتب بهتر از ابعاد اقتصادی و نهادی است. همچنین وضعیت گردشگری شهر اردبیل نیز در حد متوسط روبه پایین ارزیابی شده است. در این خصوص نیز وضعیت ابعاد اجتماعی، کالبدی و زیست محیطی به مراتب بهتر از بعد اقتصادی گردشگری پایدار است.

نتیجه اینکه وضعیت زیست‌پذیری شهر اردبیل و گردشگری آن در حد متوسط ارزیابی شده است و از نظر ابعاد نیز، بعد اقتصادی در شرایط بدتری نسبت به ابعاد اجتماعی، کالبدی و زیست محیطی قرار دارد و اینکه بین زیست‌پذیری و گردشگری پایدار، رابطه معنادار، هم‌جهت و قوی وجود دارد، یعنی با توسعه و بهبود وضعیت مولفه‌های گردشگری پایدار، شهر اردبیل زیست‌پذیرتر خواهد شد و بر عکس.

در همین خصوص نتایج این تحقیق مبتنی بر مطلوبیت ابعاد اجتماعی، کالبدی و زیست محیطی نسبت به بعد اقتصادی با نتایج تحقیق امیری و جانباغز قبادی (۱۳۹۵) برای شهر نور، در خصوص وضعیت قابل قبول بعد اجتماعی زیست‌پذیری (شاخص‌های درمانی، مشارکت و همبستگی) نسبت به دیگر ابعاد؛ و حسن‌زاده (۱۳۹۵) برای شهر کرمان، در خصوص مطلوبیت بعد کالبدی زیست‌پذیری نسبت به سایر ابعاد، همخوانی دارد.

همچنین نتایج این تحقیق مبنی بر وجود رابطه مستقیم بین گردشگری پایدار و زیست‌پذیری شهری با نتایج تحقیقات اکبری و همکاران (۱۳۹۸) در خصوص تأثیر مثبت و معنی‌دار زیست‌پذیری خیابان ولیعصر در توسعه گردشگری شهری پایدار؛ و لثو و لین (۲۰۱۷) در خصوص رابطه بین رونق گردشگری شهری در چین و قابلیت زندگی بهتر، همخوانی دارد.

جدول ۵- بررسی رابطه بین زیست‌پذیری و گردشگری پایدار

ویژگی	آماره‌ها	گردشگری پایدار
زیست‌پذیری	ضریب همبستگی پیرسون	۰/۸۰۶
	معیار تصمیم (Sig)	۰/۰۰۰
	تعداد نمونه	۴۸۵

ماخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۱

مطابق با جدول شماره ۵ و با توجه به اینکه معیار تصمیم‌گیری آزمون بدست آمده کمتر از ۵ درصد است (۰/۰۰۰)، بنابراین می‌توان گفت که بین زیست‌پذیری و گردشگری پایدار، رابطه معناداری در سطح آماری ۹۹ درصد وجود دارد. حال با توجه به اینکه ضریب همبستگی ۰/۸۰۶ است، پس رابطه از نظر شدت از نوع قوی و از نظر جهت، هم‌جهت یا مستقیم است، یعنی با توسعه گردشگری پایدار، شهر اردبیل زیست‌پذیرتر می‌شود و بر عکس.

۴- نتیجه‌گیری

گردشگری و زیست‌پذیری از جمله مباحث روز جهان است که می‌توانند جامعه را تحت تأثیر قرار دهند. در همین خصوص این تحقیق با بررسی وضعیت مولفه‌های زیست‌پذیری و گردشگری شهر اردبیل و رابطه بین آنها اقدام نمود و نتایج زیر به دست آمد:

نتایج تحقیق بیانگر این امر است که از نظر شهروندان و گردشگران شهر اردبیل در وضعیت متوسط زیست‌پذیری قرار دارد. در همین خصوص وضعیت ابعاد اجتماعی، کالبدی، تکنولوژی و زیست محیطی

منابع

- ارادی، س.، ۱۳۹۴. تأثیر مولفه‌های زیست‌پذیری بر تمایل به مهاجرت (مطالعه موردی: شهر خرمشهر): پایان‌نامه کارشناسی ارشد علوم اجتماعی، دانشگاه الزهراء.
- اسماعیل‌زاده، ح.، صرافی، م.، توکلی نیا، ج.، ۱۳۹۰. تحلیلی بر رویکرد گردشگری در اجتماعات محلی، علوم محیطی، سال نهم، شماره دوم، ص ۱۱۹-۱۴۲.
- اکبری، م.، صرافی، م.، رضویان، م.، طالبیان، م.، ۱۳۹۸. تأثیرات زیست‌پذیری خیابان بر پایداری گردشگری شهری، مورد مطالعه: خیابان ولیعصر، گردشگری و توسعه، سال نهم، شماره سوم، ص ۶۱-۷۱.
- امیری، د.، جانباغز قبادی، غ.، ۱۳۹۵. سنجش و ارزیابی نقش گردشگری در زیست‌پذیری اجتماعی فرهنگی مطالعه موردی شهر نور، سومین کنفرانس بین‌المللی علوم و مهندسی.
- بندرآباد، ع.، احمدی نژاد، ف.، ۱۳۹۳. ارزیابی شاخص‌های کیفیت زندگی با تأکید بر اصول شهر زیست‌پذیر، پژوهش و برنامه‌ریزی شهری، سال پنجم، شماره ۱۶، ص ۵۵-۷۴.
- حسن‌زاده، م.، ۱۳۹۵. سنجش و ارزیابی شاخص‌های مؤثر برنامه‌ریزی شهری در زیست‌پذیری شهری با رویکرد توسعه پایدار (مطالعه موردی: مناطق چهارگانه شهر کرمان): پایان‌نامه کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه شهید باهنر کرمان.
- سازمان جهانی جهانگردی ۱۳۷۹. برنامه‌ریزی گردشگری در سطح ملی و منطقه‌ای. مترجمین: رنجبران، بهرام و زاهدی، محمد، اصفهان: انتشارات جهاد دانشگاهی.
- شاطریان، م.، یونس، غ.، محمدی، م.، ۱۳۹۶. ارزیابی شاخص‌های توسعه گردشگری پایدار شهری، شهر کاشان. تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی، سال ۱۷، شماره ۴۶، ص ۱۹۵-۲۱۴.
- صادقلو، ط.، سجاسی‌قیداری، ح.، ۱۳۹۳. بررسی رابطه زیست‌پذیری سکونتگاه‌های روستایی بر تاب‌آوری روستاییان در برابر مخاطرات طبیعی نواحی روستایی دهستان مراوه‌تپه و پالیزان، مدیریت بحران، دوره ۳، شماره ۲، ص ۳۷-۴۴.
- علیزاده، س.، ۱۳۹۳. سنجش عوامل زیست‌پذیری با تأکید بر رویکرد مشارکت (مطالعه موردی: محله بریانک منطقه ۱ شهرداری تهران): پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی.

- گل‌آمیز، م، سلطانی، ل، ۱۳۹۶. شناسایی و تحلیل ابعاد و شاخص‌های توسعه پایدار گردشگری شهری (مطالعه موردی: مناطق ۱، ۳ و ۵ شهر اصفهان)، فصلنامه جغرافیایی فضای گردشگری، سال نهم، شماره ۳۶، ص ۱۱۱-۱۳۰.
- مجرد، ح، ۱۳۹۶. تحلیل فضایی زیست‌پذیری در مناطق شهر شهریار: پایان‌نامه کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشگاه خوارزمی.
- محمدی فارسانی، الف. ۱۳۹۳. تحلیل زیست‌پذیری شهری با تاکید بر شاخص‌های بهداشتی و زیست محیطی (مطالعه موردی: شهر نجف‌آباد): پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته مدیریت دولتی، دانشگاه پیام نور واحد خمین.
- Altinay, M., Hussain, K. 2005. Sustainable Tourism Development: A Case Study of North Cyprus. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*. Vol, 17. No, 3. p, 272 – 280.
- English Tourist Board. 2010. *The green light; a guide to sustainable tourism*. London: Author.
- Evans, A. 2002, *livable communities: healthy city*, Healthy city conference, Australia.
- Jenkins, C. L. 1991. Development strategies. In L. Ickerish (ed.) *Development Tourism Destinations*. Harlow: Longman.
- Kozak, M. 2002. Comparative Analysis of tourist Motivations by Nationality and Destinations, *Tourism Management*. Vol, 23. No, 3. P, 221-232.
- Krippendorf, J. 1986. Tourism in the System of Industrial Society. *Annals of Tourism Research*, Vol, 13. No, 4. P, 517-532.
- Lee, K. Y. 2021, Factors Influencing Urban Livability in Seoul, Korea: Urban Environmental Satisfaction and Neighborhood Relations. *Social Sciences*. Vol, 10. No, 138. P, 1-14.
- Liu, J. Lin, D, 2017. Urban Livability and Tourism Development in China: Analysis of Sustainable Development by Means of Spatial Panel Data. *Habitat International*. Vol, 17. No, 68. P. 99-107.
- Lowe, M. 2013. Carolyn Whitzman H. Badland M. Davern D. Hes L. Aye Iain Butterworth W. Giles C. *Livable, Healthy, Sustainable: What are the Key Indicators for Melbourne Neighborhoods?* Political Science.
- Mason, P. 2013, *Tourism Impacts, Planning and Management*, Boston: Butterworth Heiman.
- McCrear R. 2012. Walters P. *Impacts of Urban Consolidation on Urban Livability: Comparing an Inner and Outer Suburb in Brisbane, Australia*, *Journal Housing*. Vol, 29. No, 2. P, 190-206.
- Shale, G. 2014, *Planning for Sustainable Tourism: Challenges and Opportunities for Ecotourism Development in Addis Ababa, Ethiopia*, *American Journal of Human Ecology*, Vol, 3. No, 2. P, 20-26.
- United Nations. 2007. *The Millennium Development Goals Report*, New York; 2007. <http://www.un.org/millenniumgoals/pdf/mdg2007.pdf>.

Measuring the livability and sustainable tourism of Ardabil city and the relationship between them

Habib Ebrahimpour^{1*}; Mansour Rahmati²; Asghar Pashazadeh³

1* - Professor of Public Administration, Faculty of Social Sciences, University of Mohaghegh Ardabili, Ardabil, Iran.

2- Associate Professor of Geography and Urban and Rural Planning, Faculty of Social Sciences, University of Mohaghegh Ardabili, Ardabil, Iran.

3 -PhD in Geography and Urban Planning, Faculty of Social Sciences, University of Mohaghegh Ardabili, Ardabil, Iran.

*Email Address: ha.ebrahimpourhm@yahoo.com

Abstract

Today, livability has been proposed as one of the appropriate solutions to achieve urban development and ultimately a basis for achieving sustainability. One of the topics that urban livability can affect is urban tourism. Ardabil, as a study sample of this research, is one of the cities with high tourism potential. For this reason, the main goal of this research is to measure the livability and sustainable tourism of Ardabil city and the relationship between them. In this regard, this research is descriptive-analytical and practical in terms of purpose. The required data was collected by means of a researcher's questionnaire tool and through 385 citizens and 100 tourists. For data analysis, one-sample T, independent T, and Pearson correlation tests were used in SPSS software. The findings of the research have shown that the livability of Ardabil city and its tourism are average. In terms of dimensions, the economic dimension is in a worse condition than the social, physical and environmental dimensions, and that there is a meaningful, consistent and strong relationship between livability and sustainable tourism, that is, with the development and improvement of the condition of the component. With sustainable tourism, the city of Ardabil will become more sustainable and vice versa.

Introduction

Today, due to industrialization, urbanization and demographic changes; Dealing with new urban theories, each of which has been proposed with the aim of solving urban problems, improving the quality and quantity of citizens' lives in cities, improving the quality of the city environment, city management, advancing the city towards becoming more desirable, etc. It is already important. In this regard, urban livability is one of the core concepts of urban planning and knowledge. Livability is a multi-dimensional concept that sometimes overlaps with the concepts of quality of life, well-being and satisfaction with living conditions, and includes various aspects such as material and non-material issues. One of the topics that urban livability can influence is urban tourism. The development of tourism in a way that is compatible with the environment is considered to be the main factor in achieving sustainable development. In this regard, the city of Ardabil receives a large number of domestic and foreign tourists and travelers every year due to its high tourism potential, which undoubtedly has affected the livability of this city and the quality of life of its residents. In this regard, examining the livability and sustainable tourism situation of Ardabil city and the relationship between them is an inevitable necessity. Therefore, this research will be an attempt to deal with the issue of what is the state of the livability and sustainable tourism of Ardabil and what is the relationship between them?

Methodology

The current research is descriptive-analytical in terms of its nature and method, and practical in terms of its purpose. The data needed for this research were collected through documents and field (questionnaire). The statistical population of the research was the citizens and tourists of Ardabil city, the number of 385 citizens was determined using Cochran's mathematical formula and data was collected from them by a simple random method. Also, the number of 100 tourists was investigated as another statistical sample of the research and by a simple random method due to the uncertainty of their number. The measuring tool of the research was a researcher-made questionnaire, which was used to determine its validity from the expert opinions of professors and specialists related to this issue, and also for the reliability of the questionnaire, Cronbach's alpha test (and a sample of 30

citizens) was used. The result of the test was 0.792, which indicates the acceptable reliability of the research questionnaire. It should be noted that in order to examine the status of indicators of livability and sustainable tourism from the one-sample T-test, to compare the opinions of tourists and citizens from the independent T-test, and to investigate the relationship between livability and sustainable tourism from correlation Pearson was used in the form of SPSS software.

Results

The results of the Kolmogorov-Smirnov test for urban livability components are 0.527 (with a statistical value of 0.928) and for sustainable tourism components are 0.443 (with a statistical value of 0.892), which indicates normal is the distribution of their data. The results of the independent t-test show that there is no significant difference between the average opinions of citizens and tourists regarding the livability and sustainable tourism of Ardabil city. The results of the one-sample t-test regarding the state of the livability dimensions of Ardabil city indicate that there is no significant difference between the obtained average (3.01) and the theoretical average of the research, i.e. the average of 3 or the test value (average being averages). Also, the single-sample t results regarding the state of sustainable tourism in Ardabil indicate that there is no significant difference between the obtained average (2.91) and the theoretical average of the research, i.e. the average of 3 or the same test value (close to the average averages). Finally, the results of the Pearson correlation test regarding the relationship between livability and sustainable tourism indicate that there is a significant relationship between them at the 99% level. A relationship that is strong in terms of intensity and in the same direction or direct in terms of direction.

Conclusion

Tourism and livability are among the topics of the day in the world that can affect the society. In this regard, this research investigated the status of livability and tourism components of Ardabil city and the relationship between them, and the following results were obtained:

The results of the research show that according to citizens and tourists, Ardabil city is in an average livable state. In this regard, its social, physical, technological and environmental aspects are far better than its economic and institutional aspects. Also, the state of tourism in Ardabil city has been evaluated as moderately low. In this regard, the social, physical and environmental aspects are far better than the economic aspects of sustainable tourism. The result is that the livability of Ardabil city and its tourism are evaluated as average, and in terms of dimensions, the economic dimension is in a worse condition than the social, physical and environmental dimensions, and that there is a relationship between livability and sustainable tourism. There is meaningful, consistent and strong, that is, with the development and improvement of the state of sustainable tourism components, the city of Ardabil will become more sustainable and vice versa.

Keywords

Sustainability; Tourism; Sustainable Development; Ardabil City.